

Identitet i ekspresija tijela kroz modnu odjeću

Marić, Marko

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Textile Technology / Sveučilište u Zagrebu, Tekstilno-tehnološki fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:201:381153>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-13**



Repository / Repozitorij:

[Faculty of Textile Technology University of Zagreb - Digital Repository](#)



SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
TEKSTILNO – TEHNOLOŠKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD
IDENTITET I EKSPRESIJA TIJELA KROZ MODNU ODJEĆU

MARKO MARIĆ

Zagreb, rujan 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
TEKSTILNO – TEHNOLOŠKI FAKULTET
ZAVOD ZA DIZAJN TEKSTILA I ODJEĆE

ZAVRŠNI RAD
IDENTITET I EKSPRESIJA TIJELA KROZ MODNU ODJEĆU

Mentorica:

DOC. ART. JOSIPA ŠTEFANEC

Student:

MARKO MARIĆ 11110/TMD

Zagreb, rujan 2022.

UNIVERSITY OF ZAGREB
FACULTY OF TEXTILE AND TECHNOLOGY
Department of Textile and Clothing Design

FINAL PAPER
**IDENTITY AND EXPRESSION OF THE BODY THROUGH FASHION
CLOTHES**

Mentor:

DOC. ART. JOSIPA ŠTEFANEC

Student:

MARKO MARIĆ 11110/TMD

Zagreb, September 2022

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Zavod za dizajn tekstila i odjeće

Broj stranica: 34

Broj slika: 36

Broj literaturnih izvora: 13

Članovi povjerenstva:

1. Izv.prof.dr.sc. Renata Hrženjak, predsjednica
- 2.doc.art. Josipa Štefanec, članica
- 3.doc.art. Ivana Mrčela, članica
- 4.doc.art. Lea Popinjač, zamjenik člana/ice

Datum predaje završnog rada: 8. rujna 2022.

Datum obrane završnog rada: 13. rujna 2022.

SAŽETAK: Tema završnog rada bavi se izradom modne kolekcije inspirirane temom identiteta, tj. queer identiteta. Istraživački dio rada bavi se queer povijesti odijevanja te umjetnicima koji se u svom stvaralaštvu igraju s identitetom. Ostatak rada sadrži opis mini kolekcije, realizirane odjevne predmete te modne fotografije koje su produžetak cjelokupne vizije.

Ključne riječi: identitet, queer, rod

SUMMARY: Theme of the final paper is the creation of a fashion collection inspired by the queer identity. The research part of the paper deals with the queer history of fashion and artists who toyed with themes of identity throughout their career. The rest of the paper consists of a description of the collection and the realised clothing visible in fashion photographs, which further the whole vision of the collection.

Keywords: identity, queer, gender

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. QUEER IDENTITET KROZ PROŠLOST.....	2
3. UMJETNICI KOJI SE IGRAJU S IDENTITETOM.....	4
3.1. MARCEL DUCHAMP	4
3.2. ORLAN.....	5
3.3. LEIGH BOWERY.....	6
3.4. CINDY SHERMAN.....	8
4. QUEER IDENTITET KAO POTICAJ ZA OBLIKOVANJE KOLEKCIJE.....	8
5. KONSTRUKCIJA MODELA HLAČA IZ KOLEKCIJE.....	10
6. REALIZIRANI ODJEVNI PREDMETI MODELA IZ KOLEKCIJE.....	14
7. ZAKLJUČAK	31
8. LITERATURA.....	32
8.1 IZVORI SLIKOVNIH MATERIJALA.....	33

1. UVOD

Identitet je prema definiciji *Hrvatske enciklopedije* skup značajki koje neku osobu (ili svojstvo) čine onom koja jest ili onim što jest. Na identitet pojedinca utječu mnogobrojni čimbenici, a samo neki od njih su životna dob, spol, rod, seksualnost, kulturološka pozadina, društveni sloj kojem pojedinac pripada i ljudi kojima je okružen, interesi i mnogi drugi. Također, identitet pojedinca ovisi o tome tko taj identitet percipira; sami pojedinac ili njegova okolina. Identitet se, između ostalog, izražava kroz odjeću koju osoba nosi.

Područje zanimanja ovog završnog rada je vizualni identitet queer pojedinaca. Queer je termin koji se koristi za sve ljude koji nisu heteroseksualni ili se rodno ne poistovjećuju sa spolom koji im je zadan rođenjem. Queer ljude se kroz povijest većinski gledalo u negativnom svjetlu, javno ih se osuđivalo i ubijalo. Iako je situacija u suvremeno doba mnogo pogodnija nego nekad, borba da queer pojedinci žive svoje autentične živote bez skrivanja je i dalje aktualna.

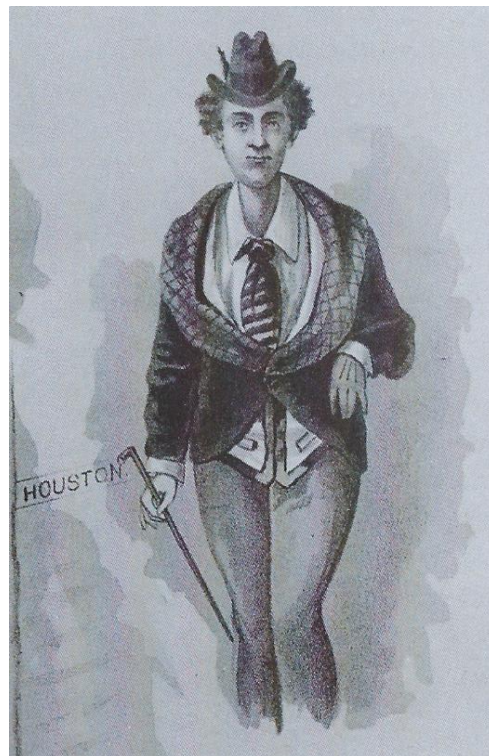
Cilj završnog rada jest dati pregled umjetnika koji su se igrali s identitetima te istražiti vizualnu ekspresiju queer ljudi kroz povijest, a zatim od svega navedenoga uzeti elemente koji služe kao poticaj za stvaranje vlastite queer kolekcije. Literatura koja mi je najviše koristila u istraživanju je strana i domaća literatura: Valerie Steele, "Queer History of Fashion", Yale University Press, 2013., Zvonko Maković, "Lica", Izdanja Antibarbarus, Zagreb, 2007. te Alison Bancroft, "Fashion and Psychoanalysis", I.B. Tauris & Co Ltd, 2012. Uz to, kao nadopunu sam se koristio i internetskim izvorima.

2. QUEER IDENTITET KROZ PROŠLOST

Kroz povijest, queer ljudi su se raznovrsno odijevali, a u knjizi “Queer History Of Fashion” autorica Valerie Steele detaljno opisuje kako su se odijevali i raspoznavali, gdje su se okupljali itd. Znanstvenici vjeruju da su se prve gay subkulture pojavile u velikim europskim gradovima u ranom 18.st. Tako primjerice ima opis muškaraca zvanih “mollies” (Slika 1.) koji su se u 18.st. okupljali u gostionicama i javnim kućama gdje su se družili i odijevali žensku odjeću poput haljina, podsuknji, jahaćih kapa itd. Šminkali bi se, a neki su se odijevali u mljekarice i pastirice. Prema zapisima u razdoblju od 1870. do 1890., muškarce koji bi na cipelama nosili vezice umjesto kopči se smatralo homoseksualcima i smatralo se da su se na taj način međusobno prepoznavali u javnosti. Vezice su se smatrale pretjerano ženstvenima, što je zanimljivo obzirom da se u muškoj odjeći već prije koristila čipka i drugi više “ženstveni” materijali. U metropolitanskim gradovima poput New Yorka i Pariza jedan od najprepoznatljivijih tipova “feminiziranih muškaraca” druge polovice 19.st. bio je “fairy” tip (Slika 2.), muškarac kovrčave kose koji bi nosio vrlo uske hlače, kratku jaknu, kravatu oko vrata s uzorkom te mali šešir na glavi. [1]



Slika 1. klasičan molly ansambl

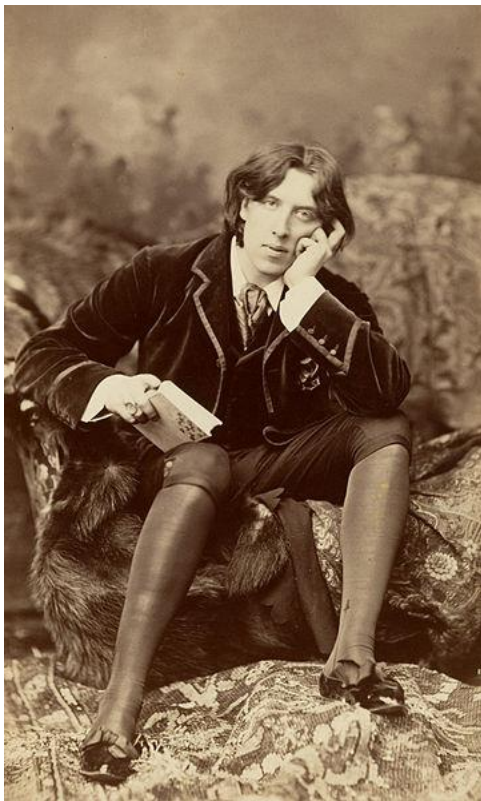


Slika 2. „fairy“ tip muškarca

Oscar Wilde (1845.-1900.), osuđeni homoseksualac koji je završio u zatvoru zbog nedoličnog ponašanja i “sodomije”, je za života bio predmetom sumnji zbog načina odijevanja (Slika 3.).

“During his aesthetic period Wilde wore his hair long and adopted velvet coats, eighteenth-century-style knee breeches, long capes, flowing ties, and unusual boutonnieres – especially lillies, sunflowers, and most notoriously, green carnations. Green was a color that Wilde associated with persons “of a subtle artistic temperament”, and, among nations “a laxity, if not a decadence, of morals””

Dakle, Oscar je zelenu boju povezivao s umjetničkim temperamentom, iako je ustaljeno bilo da se zelena boja povezivala s mlitavošću i dekadencijom morala. [1]



Slika 3. Oscar Wilde



Slika 4. Vivienne Westwood kreacija po uzoru na Oscara Wilde-a

U ranom 20.st., homoseksualni muškarci i žene su bili poprilično vidljivi u gradovima poput Berlina, New Yorka, Londona i Pariza. U New Yorku su mnogi gay muškarci bili “javni” noseći crvene kravate, izblajhanu kosu i druge označitelje homoseksualnosti. Drugi njujorški homoseksualni stilovi su uključivali zelena odijela i generalnu preferencu za zelenom bojom, počupane obrve, obuću od brušene kože, cvjetne kupaće kostime itd. [1]

3. UMJETNICI KOJI SE IGRAJU S IDENTITETOM

3.1. MARCEL DUCHAMP

Marcel Duchamp je francusko-američki umjetnik koji je djelovao pod utjecajem kubizma, futurizma i dadaizma. Poznat je i po upotrebi ready-made objekata, gotovih industrijskih proizvoda svakodnevne upotrebe koji se izlažu kao umjetnički predmeti. Najpoznatiji od takvih radova svakako je “Fontana” (Slika 5.), potpisani pisoar izložen na stražnjoj strani koji je 1917. izazvao mnogobrojne kontroverze i diskusije na temu što sve može biti umjetnost. Ono što mnogi ne znaju je da je Duchamp imao alter ego zvan Rose Sélavy (Slika 6.), ime koje je dosjetka na izjavu “Eros, c’est la vie” ili “Eros, to je život”. Kada je upitan koja je svrha Rose, odgovorio je da je htio promijeniti identitet. [2] Rose se počela pojavljivati u fotografijama Duchampovog prijatelja Man-a Ray-a i u pitanju nije bila nužno što vjerodostojnija imitacija žene, nego je Rose bila produžetak Duchampova dadaističkog stvaralaštva. Obzirom da dadaizam odbija sve ustaljene vrijednosti koje su postojale prije pojave pokreta, igra s identitetom i vizijom sebe kroz ženski alter ego dobro se uklapa u Duchampovo dadaističko stvaralaštvo. Uostalom, Duchamp je poznat po izjavi da ne vjeruje u umjetnost, već u umjetnike.



Slika 5. *Fontana*



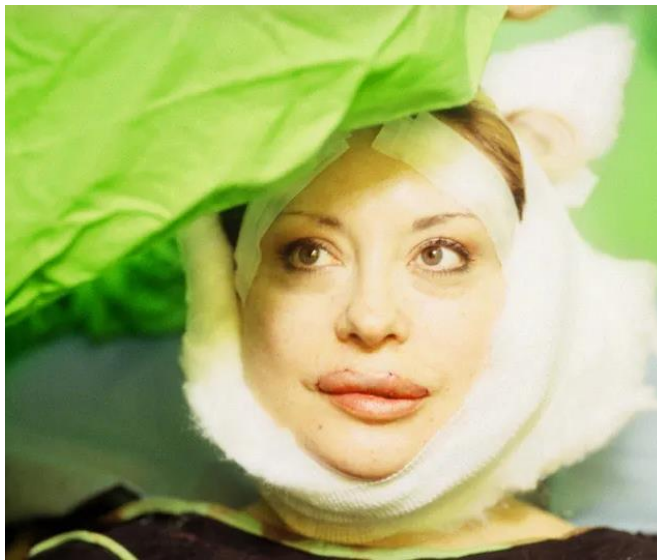
Slika 6. *Rose Sélavy*

3.2. ORLAN

Francuska konceptualna umjetnica ORLAN (Slika 7.) cijeli svoj opus izgradila je na temi identiteta i transformaciji istog. Najpoznatiji od projekata svakako je Reinkarnacija svete Orlan, nastao u razdoblju od 1990. do 1993. Nizom estetskih operacija, odnosno umjetničkih performansa, ORLAN je u potpunosti promijenila fizički izgled prema poznatim ženskim likovima iz povijesti umjetnosti. Operirala je usne kako bi sličile onima Boucherove Europe, bradu da sliči Botticellijevoj Veneri, nos po uzoru Psihe Jean-Léona Gérômea, oči Diane kako su ih slikali sljedbenici fontenbloške škole i čelo Da Vincijeve Mona Lize. [2] Najekstremnija promjena od svih su umetci koje je stavila na bočne dijelove čela kako bi imala što sličniju strukturu čela i obrva kao i Mona Lisa. Tijekom svih operacija ORLAN je bila budna, a odvijale su se u prostorijama koje je sama uredila. Također su bile snimane, režirane i prenošene uživo u međunarodne izlagačke institucije. Feministice tog vremena nisu odobravale njene postupke govoreći kako prihvaća estetsku kirurgiju, muške ideale ljepote te naglašava da njen identitet nije isključivo ženski nego nomadski, promjenjiv i mutantski, no ona je svoj rad opisala kao ‘borbu protiv prirođenog, nezaustavljivog, programiranog, DNK, Prirode i Boga’. [2] Prema njenim riječima, estetskim operacijama nije se htjela uljepšati ili pomladiti, već je htjela proizvesti novu verziju same sebe. Ideja je dovesti različitost u svijet, prihvaćanje različitosti kao takve i kako se na nju gleda. Njezin cjelokupni rad dao bi se opisati izjavom u jednom od intervjuua: “I don’t say “I am”, but “I are”. It’s the others who speak through me”



Slika 7. ORLAN



Slika 8. ORLAN tijekom jedne od operacija koje su dijelom performansa

3.3. LEIGH BOWERY

Leigh Bowery (Slika 9.) bio je klupska ličnost, muza, modni dizajner te performans umjetnik koji svojom pojavom i nastupima nikoga nije ostavljao ravnodušnim. Podrijetlom iz Australije, radio je i djelovao u Londonu u osamdesetima i devedesetima. Iako je bio otvoreno homoseksualan, za života se vjenčao za Nicolu, ženu s kojom je surađivao u svojim umjetničkim pothvatima. Umro je u ranim tridesetima od bolesti povezane s AIDS-om kojeg je imao.



Slika 9. Leigh Bowery

Jedan od njegovih značajnijih performansa se dogodio u Anthony D'Offay Galeriji u Londonu u listopadu 1988. Bowery je tjedan dana svake večeri nastupao okružen dvosmjernim ogledalima. Sve što je mogao vidjeti je vlastiti odraz, dok je publika izvana sjedila i gledala ga svaki dan u drugom kostimu.

Svakom novom pojavom u javnosti Bowery je imao drugi outfit koji bi sam šivao. Odjećom se poigravao s temom identiteta prikazujući nestabilnost "muževnosti" i "ženstvenosti" Dvije su se značajke neprestano ponavljale neovisno o outfitu, a važno je naglasiti da su obje ključne prilikom raspoznavanja spola individue. Prva od tih značajki je umjetno stvaranje rodno specifičnih tjelesnih karakteristika (Slike 9 i 10).. Naime, Bowery bi ljepljivim trakama izmanipulirao prsa kako bi dobio iluziju ženskih grudi, a često bi trakama učinio nejasnima vlastite genitalije te preko njih nosio pubičnu periku kako bi stvorio iluziju ženskih genitalija [3]. Autorica knjige "*Fashion and psychoanalysis*" Alison Bancroft tvrdi da Bowery poigravanjem najopipljivijim označiteljima seksualnog subjekta, grudima i genitalijama,

preispituje integritet seksualnog tijela, a samim time i sve gledatelje u trenutku nošenja outfita. [3] Gubi se granica između toga tko je i kako izgleda muškarac, a kako žena. Druga izražena značajka s kojom se Leigh igrao je lice. Glava mu je uvijek bila pokrivena raznoraznim oglavljima, a šminkom bi uvelike izobličio lice i poništavao “muške” crte lica. [3] Važno je naglasiti da Leigh nije stremio klasičnoj imitaciji žene, već je išao u smjeru rodno neutralne pojave. [3] U vlastitom dnevniku je opisao svoj prijezir prema društvenim normama kad je u pitanju nečija pojava:

“I believe that fashion STINKS. I think that there should be no main rules for behaviour and appearance. Therefore I want to look as best as I can through my means of individuality and expresiveness. [. . .] Firstly, being opposite to established images and trends. Secondly we are creating not mimicing – another constant. And thirdly and very importantly we (and this is one of my strongest beliefs) batter down the stereotype sex male-female roles and use anything to achieve an effect, and constantly enroach on sacredly classified MENS OR WOMENS territory. This is one of my principle ideas and this motivates my appearance and most friendships”

Može se zaključiti da je Bowery svojim odijevanjem dovodio u pitanje ideju da je ženstvenost, kao i “ženski” odjevni predmeti, isključivo vezana uz samu ženu. On kao muškarac evidentno može izgledati ženstveno i davati potpunu iluziju žene bez da pojedinci primijete na prvi pogled.



Slika 10. pubična perika



Slika 11. efekt ženskih grudi

3.4. CINDY SHERMAN

Cindy Sherman, rođena 1954., također je jedna od umjetnica koja se poigrava s identitetom. Proslavila se sedamdesetih godina kad je objavila seriju crno bijelih fotografija nazvanih "Untitled Film Stills". Na tim fotografijama bi prikazivala sebe kostimiranu, našminkanu i smještenu u organizirani ambijent koji bi asocirao na kadar iz filma. Međutim, nikad nije bila riječ o konkretnom filmu ili glumici, već bi imitirala raznorazne scenarije poput arhetipskih kućanica, prostitutki, glumica, plesačica, žena u nevolji itd. (Slika 12.). Drugim riječima, Cindy je manipulirala vlastitim identitetom i skakala iz jedne vizualne priče u drugu, u područja krajnje udaljena od nje kao osobe u svakodnevnom životu, ostavljajući pritom gledatelja da se kritički postavi prema strukturi konzumacije žene kao objekta, i muškarca kao nositelja pogleda.



Slika 12. *Untitled Film Stills #21*

Osamdesetih godina Cindy je počela imitirati i povijesne portrete reinterpetirajući ih s dozom parodije. U određenom trenutku svoje karijere Cindy je prestala biti subjektom svojih radova i počela je koristiti lutke, predmete, stvari koje bi našla na smetlištu i slično. Tako je devedesetih godina objavila seriju fotografija nazvanu "Sex pictures" u kojima je koristila lutke i prostetiku. Želja Cindy s ovim radovima bila je da se ljudi suoče s osjećajima o seksu, pornografiji, vlastitim tijelima i seksualnom identitetu. Jedan takav primjer je fotografija "Untitled #263" (Slika 13) koja prikazuje osakaćeno tijelo koje s jedne strane ima vaginu, a s druge strane penis. Prikazivajući tijelo koje je istovremeno

muško i žensko, Cindy stvara pomutnju i poigrava se s klasičnom binarnom kategorizacijom tijela na dva spola/roda. Drugi primjer je fotografija “Untitled #258”(Slika 14.) u kojoj je lutka, gledana od iza, postavljena da leži na prednjem dijelu, a nedostaje joj dio gdje se nalaze genitalije, ostavljajući rupu na tom dijelu i prikazujući šuplji interijer. Iako se genitalije figure ne vide, gledatelj automatski pretpostavlja da je figura ženska baš zbog neizbježne asocijacije rupe s vaginom, što zorno otkriva do koje mjere je binarni seksualni identitet dio zapadnjačke kulture.



Slika 13. *Untitled #263*



Slika 14. *Untitled #258*

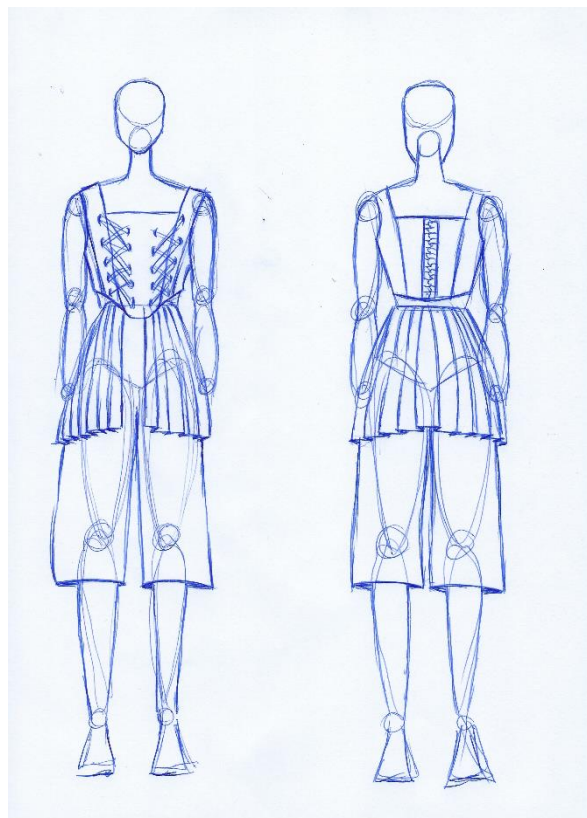
4. QUEER IDENTITET KAO POTICAJ ZA OBLIKOVANJE ODJEĆE

Budući da odjeća uvijek signalizira identitet, što je za queer pojedince posebno značajno, cilj kolekcije bio je da se koristi vizualnim indikatorima queer identiteta iz prošlosti. Čitajući o queer ljudima povijesti, uzeo sam više elemenata koji su mi bili polazna točka. Primjerice, element vezica umjesto kopči na cipelama u razdoblju od 1870. do 1890. kao signifikatorom homoseksualnosti i ženstvenosti mi je bila prva nit vodilja, pa se zato u radovima može vidjeti igranje s vezanjem i vezicama na sakoima, majicama, hlačama i korzetima. Nadalje, razmišljajući o bojama i materijalima sam se odlučio igrati sa zelenom bojom koju je Oscar Wilde povezivao s osobama suptilnog umjetničkog karaktera, dok su ostali ljudi tog vremena zelenu boju povezivali s mlitavim, dekadentnim ljudima. Zanimljivo je da je zelena boja također bila i preferirana boja jednog od njujorških homoseksualnih stilova u ranom 20.st. Imajući na umu vezice na cipelama s petom iz 18.st. i zelenu boju, um mi je automatski došao do rokoko perioda u kojem su pastelna zelena, ljubičasta i bijela boja bile dominantne i tako sam došao do generalne vizije kako želim da mi kolekcija izgleda. Ideja kolekcije bila je također igrati se i sa vizualnim indikatorima ženstvenosti i muškosti te tako ukazati na proizvoljnost i iskonstruiranost ove binarne opreke.

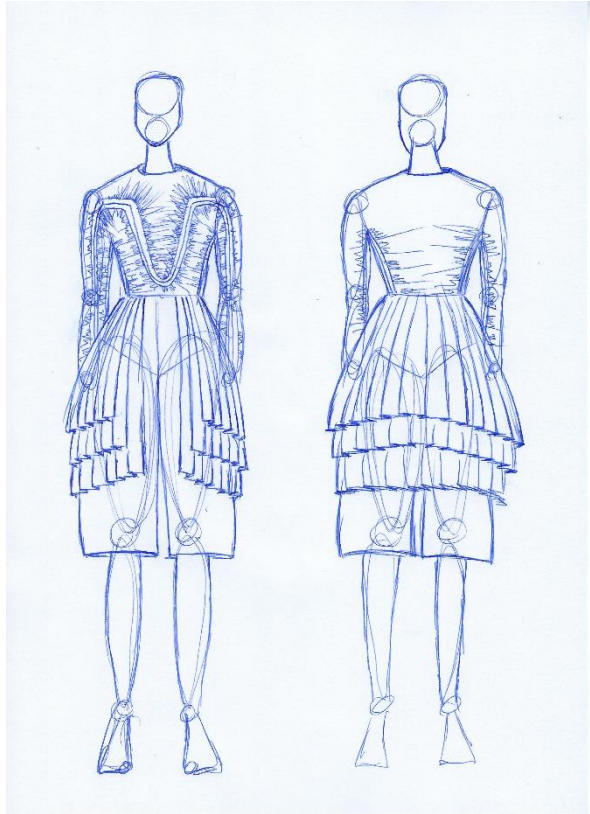
U prvih nekoliko radova igram se s odjevnim predmetima koje većina svijeta smatra primarno ženskima, poput suknji i korzeta, a u zadnjih tri ubacujem ženstvenu energiju u kruto, muško odijelo.



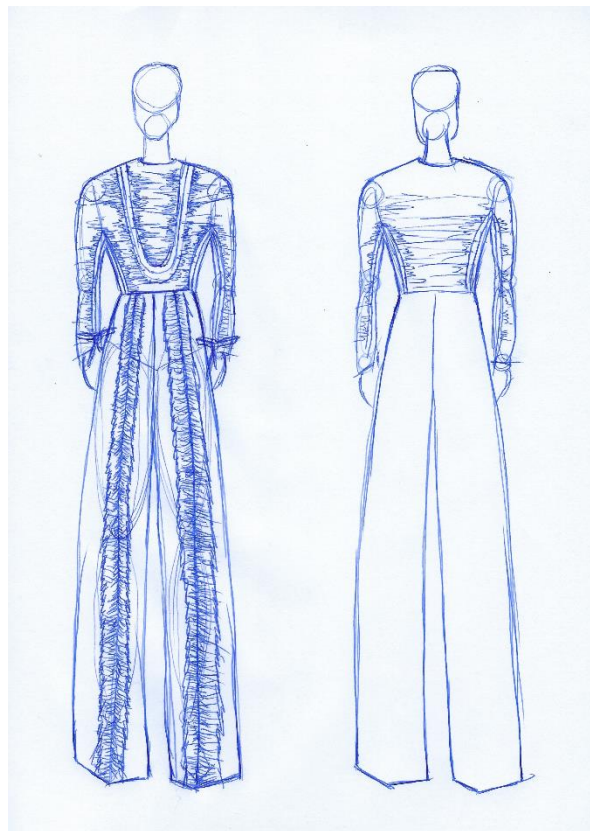
Slika 15. skica modela košulje i korzeta



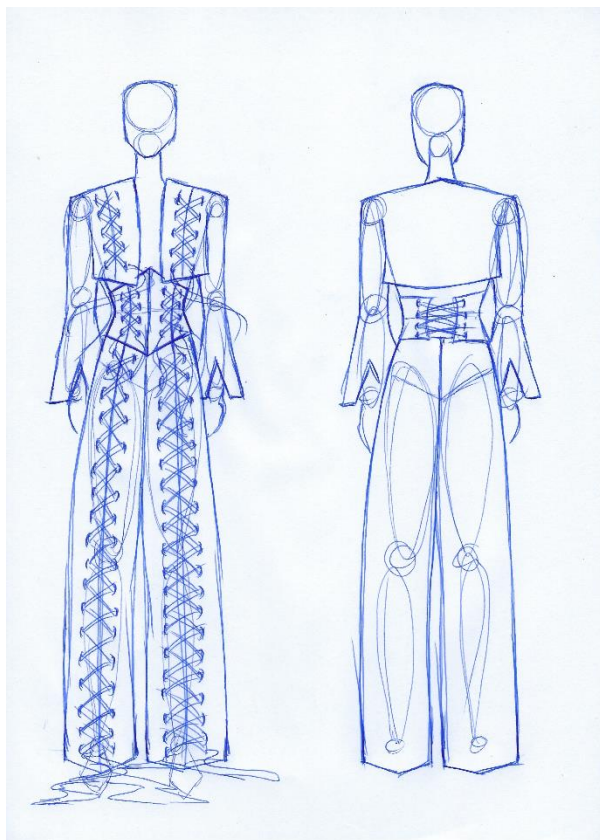
Slika 16. skica modela suknja hlača i korzeta



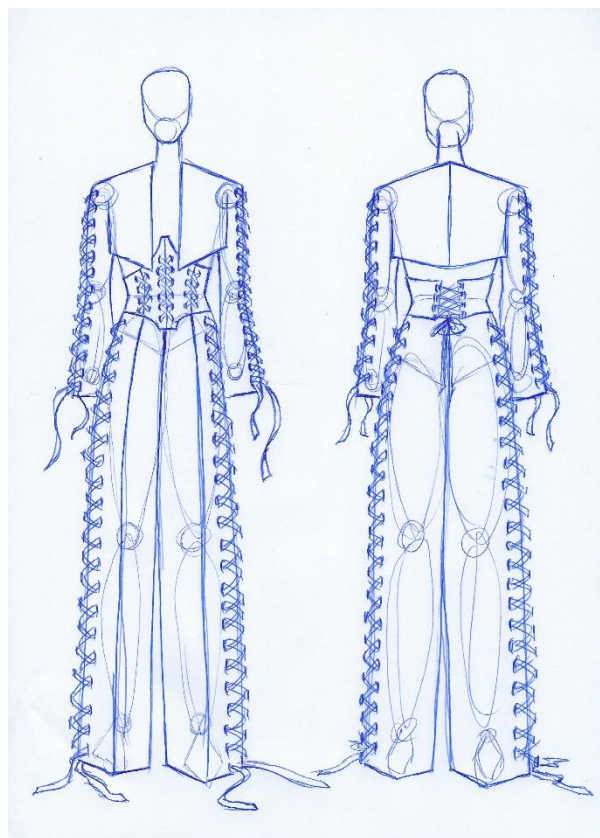
Slika 17. skica modela suknja hlača i majice



Slika 18. skica modela suknja hlača i majice



Slika 19. skica modela odijela i korzeta



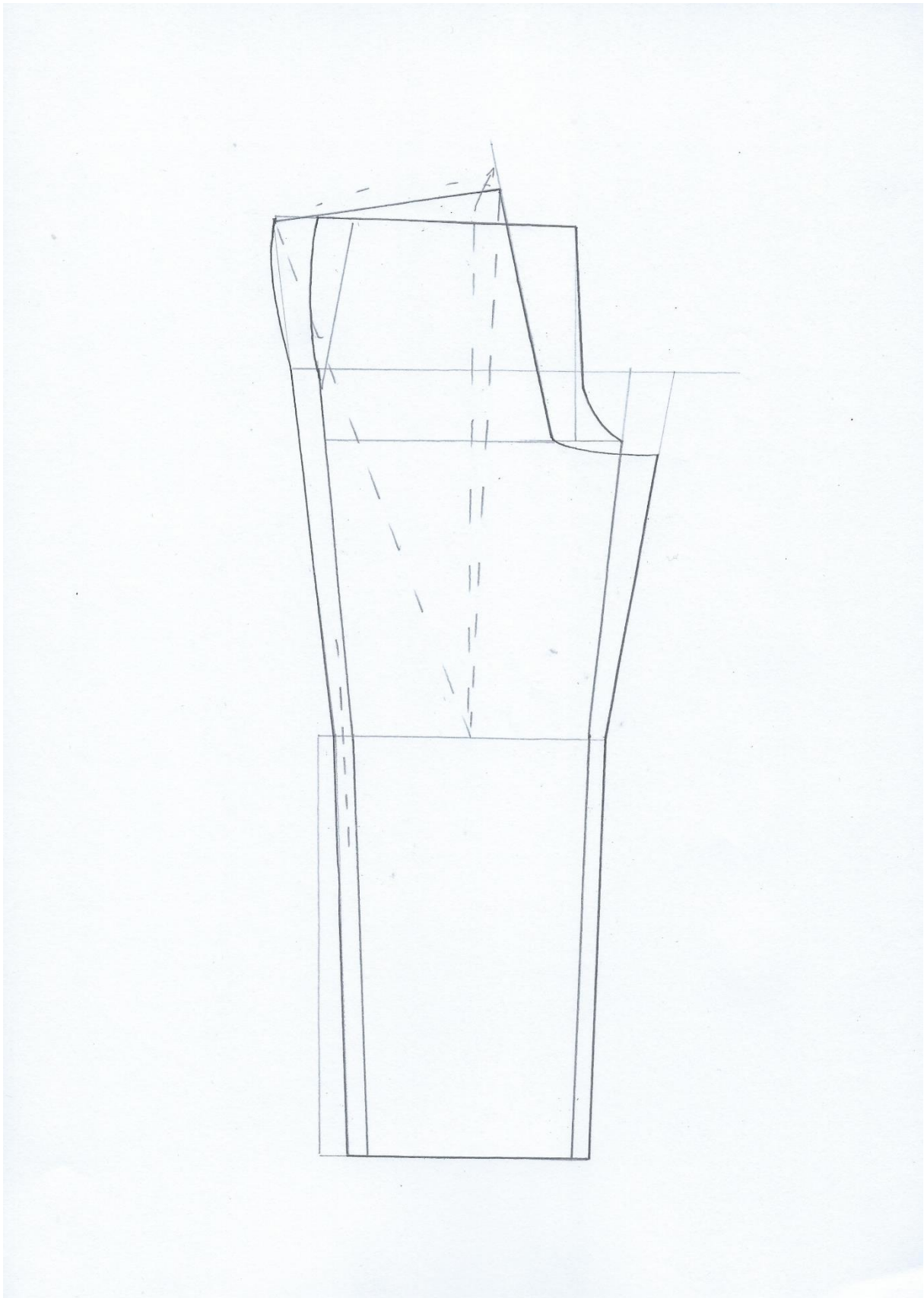
Slika 20. skica odijela i korzeta

5. KONSTRUKCIJA MODELA HLAČA IZ KOLEKCIJE

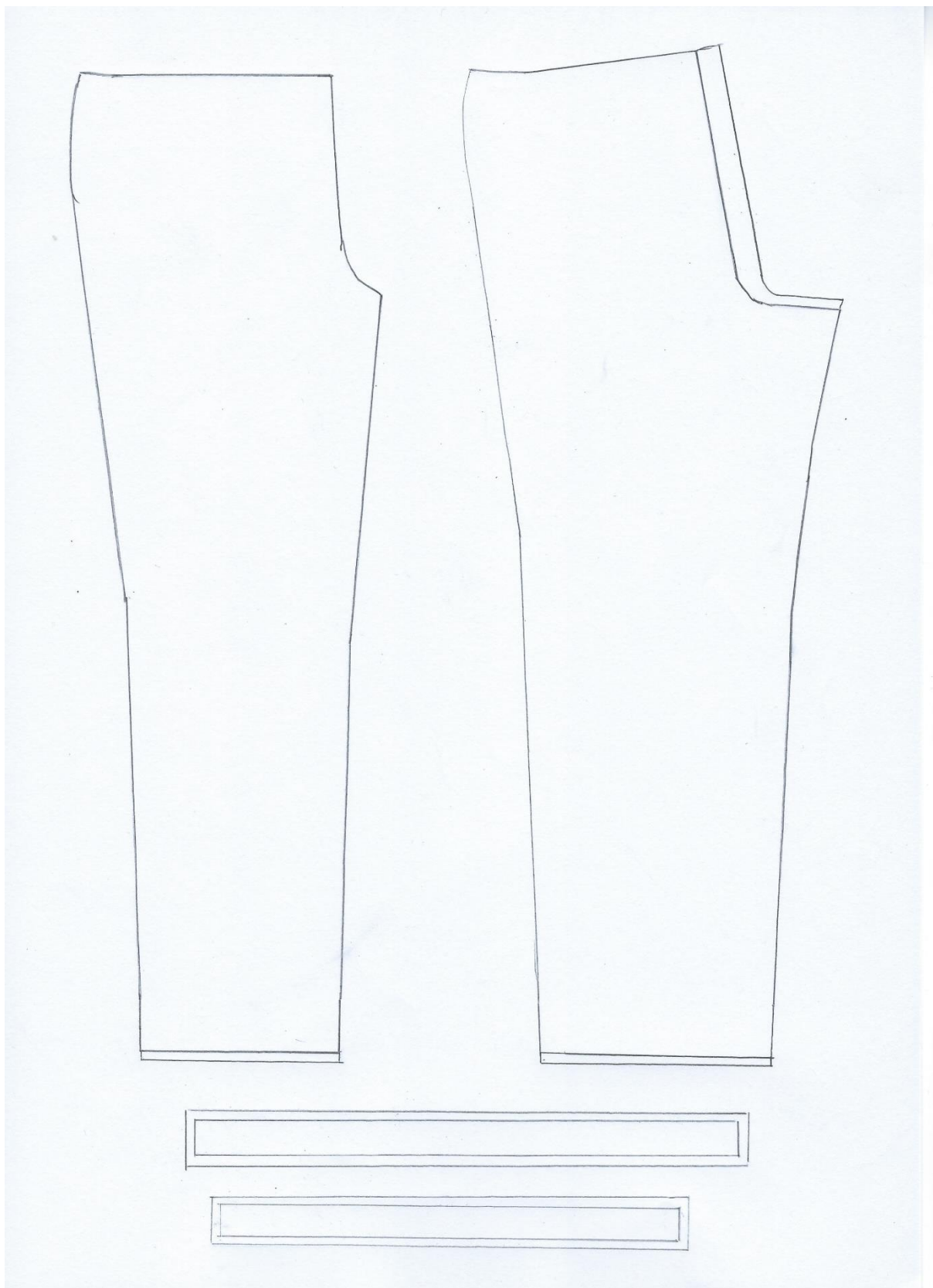
Za konstrukciju modela sam odabrao hlače sa slike 16. Hlače su jednostavnog, ravnog kroja s elementom našivenih naboranih traka po sredini prednjeg dijela. Ideja za ove hlače došla mi je dok sam istraživao rokoko period i gledao portrete Madame de Pompadour u kojima ima raskošne haljine ukrašene mnogobrojnim naboranim aplikadama. Osim produživanja osnovnog kroja, hlače nije trebalo dodatno modelirati.



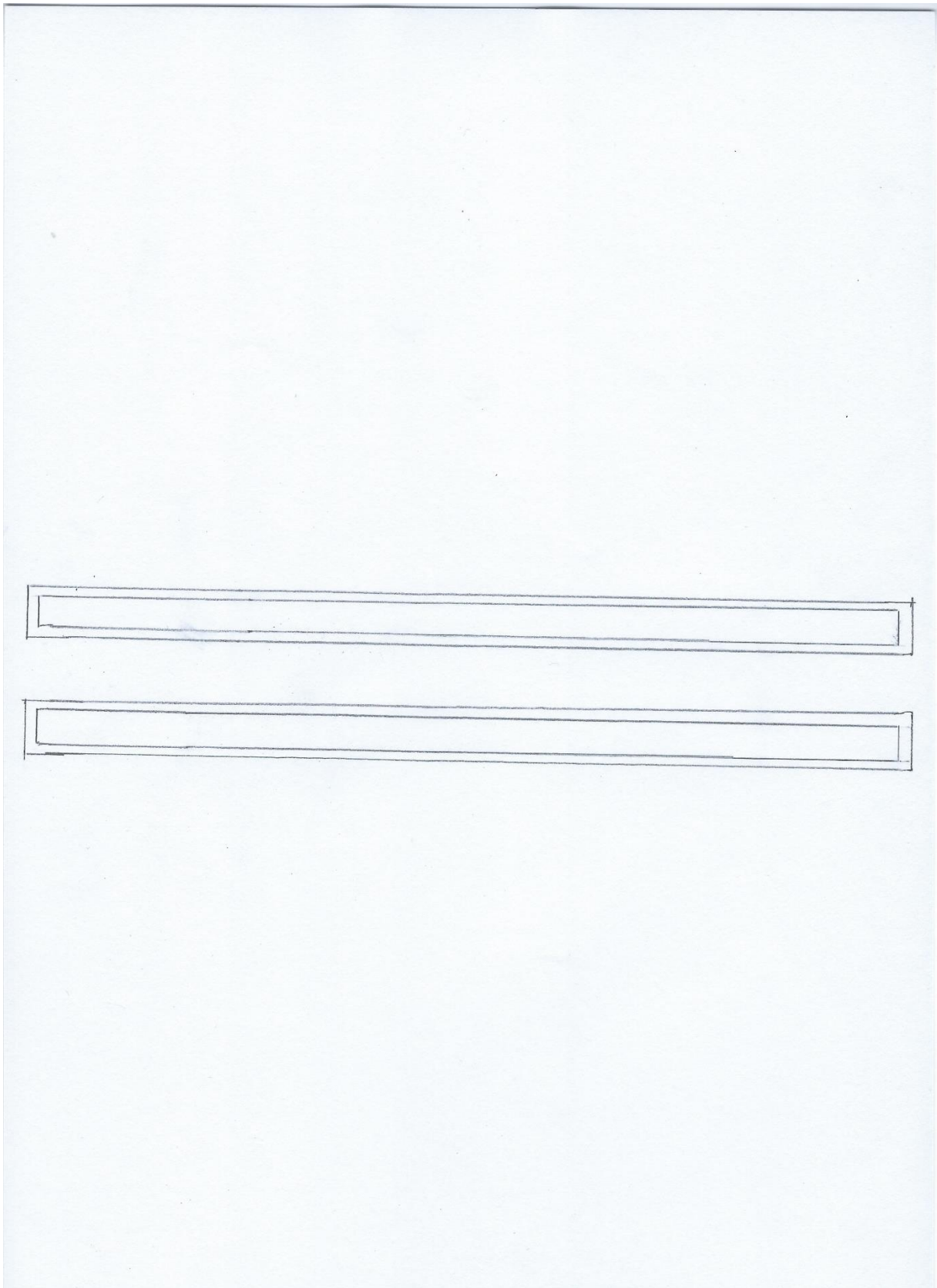
Slika 21. tehnički crtež hlača



Slika 22. konstrukcija temeljnog kroja prednjeg i stražnjeg dijela hlača



Slika 23. izdvojeni i izmodelirani prednji i stražnji dijelovi hlača te pojasnica uz šavne dodatke



Slika 24. izdvojene trake za naborane dijelove na prednjem dijelu hlača uz šavne dodatke

6. REALIZIRANI ODJEVNI PREDMETI MODELA IZ KOLEKCIJE

Tema queer identiteta mi je izrazito bliska. Identificiram se kao queer osoba i okružen sam velikim brojem queer ljudi. Zbog načina na koji se vizualno izražavam te zbog toga što jesam sam u svoje 23 godine života iskusio poveći broj neugodnih iskustava kroz svoje akademsko obrazovanje i u svakodnevi. Prilikom kreiranja kolekcije na umu sam imao igru muževne i ženstvene energije s naglaskom na prihvaćanje vlastite ženstvenosti. Želja je bila napraviti kolekciju sa stereotipnim elementima koji su se kroz povijest povezivali s homoseksualcima i ženstvenošću. Element vezanja sam uzeo kao polazni element za kolekciju zbog povezanosti s međusobnim identificiranjem queer ljudi. Naposljetku sam odlučio realizirati odjevne predmete sa slika 18 i 20.

Hlače i majica sa slike 18 inspirirane su rokoko periodom i portretima Madame de Pompadour. Hlače su jednostavnog, ravnog kroja. Na prednjem dijelu imaju ukrasnu naboranu tkaninu kao što su i donji dijelovi haljina Madame de Pompadour ukrašeni naboranim aplikadama. Na hlačama nema džepova, a patentni zatvarač je zamišljen sa strane. Majica je produženog i jednostavnog kroja. Na bočnim šavovima majice zamišljeni su tuneli za vezanje kako bi se vezanjem stvorila napetost tkanine, a na prednjem dijelu zamišljen je tunel za vezanje koji imitira oblik stomachera, komada tkanine kojim se prekrivalo vezanje na prednjem dijelu korzeta u doba rokoko. Odijelo sadržano od hlača i sakoa na slici 20 zamišljeno je u zelenoj, "dekadentnoj" boji. Rukavi sakoa se postepeno šire od vrha prema dnu, a ramena su pojačana kako bi odavala dojam čvrste, muževne energije i time kontrastirala boji samog odijela i pripadajućeg korzeta, kojeg su povijesno koristile žene. Korzet je zamišljen u pastelno ljubičastoj boji kako bi komplementirao zeleno odijelo i zadržao estetiku rokoko perioda. Element vezanja prisutan je na razrezanim bočnim stranama hlača i sakoa, dok je na prednjoj strani korzeta vezanje ukrasni element.

Upotrebom modne fotografije htio sam ovjekovječiti svoju viziju i dodatno proširiti ideju "stereotipno homoseksualne kolekcije". Za slikanje sam odlučio imati izblajhanu kosu, kao njujorški homoseksualci ranog 20.st. U poziranju sam bio inspiriran Leighom Bowery-om, njegovom performativnošću roda i performance artom. U cijeli proces realizacije odjevnih predmeta i modne fotografije uključio sam sebi drage ljude, od kojih su mnogi queer. Svi zajedno smo sudjelovali u stvaranju idućih fotografija koje se trude barem djelomično prikazati bogatstvo i perspektivu queer iskustva.



Slika 25.



Slika 26.



Slika 27.
21



Slika 28.



Slika 29.



Slika 30.



Slika 31.



Slika 32.



Slika 33.



Slika 34.



Slika 35.



Slika 36.

7. ZAKLJUČAK

Kao što se vidi iz istraživanja, identitet se oduvijek iskazivao putem vizualnih indikatora kao što je odjeća. Queer pojedincima u prošlosti je vizualno signaliziranje identiteta bilo osobito važno zbog međusobnog prepoznavanja u represivnom podneblju koje ne tolerira različitost, a ova problematika je u nekim dijelovima svijeta i dalje aktualna. Imajući sve navedeno na umu, želja s ovom kolekcijom bila mi je igrati se s vlastitim queer identitetom, stereotipima, označiteljima homoseksualnosti kroz povijest te muškom i ženskom energijom. Nadalje, zanimljivo je primijetiti kako je javna percepcija odjeće promjenjiva i ovisi o vremenu i kontekstu. Vezice na obući, koje su danas uobičajena pojava, su se prije 250 godina smatrale odveć ženstvenima i bile tajnim kodom prepoznavanja tadašnjih homoseksualaca. Judith Butler, koja se u svojim djelima bavi tematikom identiteta, izjavljuje da je rod performativan, odnosno - on stvara identitet koji izvodi. Ova izjava se može primijeniti i na odjeću. Odjeća nije sama po sebi rodno obilježena, nego to postaje kroz naše nošenje: to kako ju mi percipiramo i ovisno o tome koje ju društvene skupine nose i što time žele reći. Obzirom da me vlastiti queer identitet oblikovao u svakom aspektu mog života, kroz ovu završnu kolekciju htio sam objeručke prigrliti i prikazati ljepotu različitosti te odati počast ljudima koji autentično žive svoj život i ništa im ne stoji na putu vlastite ekspresije.

8. LITERATURA

Knjige:

- [1] Valerie Steele, "Queer History of Fashion", Yale University Press, 2013.
- [2] Zvonko Maković, "Lica", Izdanja Antibarbarus, Zagreb, 2007.
- [3] Alison Bancroft, "Fashion and Psychoanalysis", I.B. Tauris & Co Ltd, 2012.

Dokumenti s mrežnih stranica:

- [4] <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=16454>
- [5] <https://www.tate.org.uk/art/artworks/duchamp-fountain-t07573>
- [6] <https://www.anothermag.com/art-photography/8084/meet-rrose-selavy-marcel-duchamp-s-female-alter-ego>
- [7] <https://voxfeminae.net/vijesti/ljubav-prema-riziku-orlan-u-zagrebu-izlozba/>
- [8] https://www.youtube.com/watch?v=IQ1Ph-Pprj4&ab_channel=TheGuardian
- [9] https://www.youtube.com/watch?v=wI19H2x1WdI&ab_channel=ORLANAssistant
- [10] <https://voxfeminae.net/strasne-zene/cindy-sherman-identitet-kao-igra-i-subverzija/>
- [11] <https://hybridutterance.wordpress.com/2010/04/09/sex-pictures-1992-cindy-sherman/>
- [12] https://www.moma.org/collection/works/56515?artist_id=5392&page=1&sov_referer=artist
- [13] <https://hybridutterance.wordpress.com/2010/04/09/sex-pictures-1992-cindy-sherman/>

8.1. IZVORI SLIKOVNIH MATERIJALA

Slika 1. *klasični molly ansambl*, 2013., Eileen Costa

<https://www.flickr.com/photos/museumatfit/10171119615>

Slika 2. „*fairy*“ *tip muškarca* (Steele, V., 'Queer History of Fashion')

Slika 3. *Oscar Wilde*, 1882., Martin van Meytes

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Oscar_Wilde_Sarony.jpg

Slika 4. *Vivienne Westwood kreacija po uzoru na Oscara Wilde-a*, 2013., Eileen Costa

<https://www.flickr.com/photos/museumatfit/10171143335/>

Slika 5. *Fontana*, 1917., Alfred Stieglitz

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Marcel_Duchamp,_1917,_Fountain,_photograph_by_Alfred_Stieglitz.jpg

Slika 6. *Rose Sélavy*, 1920., Man Ray

<https://www.anothermag.com/art-photography/8084/meet-rose-selavy-marcel-duchamp-s-female-alter-ego>

Slika 7. *ORLAN*, 2021.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:ORLAN_en_2021.jpg

Slika 8., *ORLAN tijekom jedne od operacija koje su dijelom performansa*, 1993.

<http://www.orlan.eu/works/photo-2/>

Slika 9., Leigh Bowery, Mark Baker

<https://www.theguardian.com/artanddesign/2018/aug/13/sex-sin-and-sausages-the-debauched-brilliance-of-leigh-bowery>

Slika 10. *pubična perika*, autor nepoznat

<https://www.dickjewell.com/wyrts.html>

Slika 11. *efekt ženskih grudi*, 1988, Fergus Greer

<https://www.dazeddigital.com/fashion/article/55163/1/leigh-bowery-costumes-fashion-exhibition-fitzrovia-chapel-papua-new-guinea>

Slika 12. *Untitled Film Stills #21*, 1978, Cindy Sherman

<https://artlead.net/journal/modern-classics-cindy-sherman-untitled-film-stills/>

Slika 13. *Untitled #263*, 1992., Cindy Sherman

<https://hybridutterance.wordpress.com/2010/04/09/sex-pictures-1992-cindy-sherman/>

Slika 14. *Untitled #258*, 1992., Cindy Sherman

<https://hybridutterance.wordpress.com/2010/04/09/sex-pictures-1992-cindy-sherman/>